

דבר העורך

הנה ימים באים

האם אינכם חשים בזאת?
אווירה נפלאה, בעלת ניחוח גן עדן, משוטטת בין רחובותינו ומלקטת את היהודים אל ספסלי בית המדרש. יהיו שיכנו זאת בשם "ימות המשיח", אחרים יאמרו, "תורה מחזרת על אכסניה שלה". יש שיטענו, "קיימת הרגשה כללית שדברים רבים מדי מסביב מתפרקים, ואנשים רוצים להאחז בדבר האמיתי". יש שייסכמו: "האמת, כולם צודקים".

הנה לפניכם מקבץ אקראי של סיפורים מלאי רגש שהתרחשו לאחרונה, ושגורו אלינו על ידי יהודים טובים, החפצים לזכות את הרבים.

האולם שנשכר לסיום הש"ס הבא
 כן, זו עובדה. יש יהודי אחד שכבר דאג לשכור אולם לעריכת סעודה מפוארת בחודש אב שנת ה'תשע"ב. נשמע רחוק? תשאלו את אלו שלמדו את המחזור הקודם, הם יספרו לכם כמה זה קרוב.

הר"ר ניסים גולן הי"ו, המתגורר בטבעון, עצר את רכבו לפני הכניסה למוסד "מוני" בעפולה, ויצא לחלץ את עצמותיו עד שסיימו להשביע את דרישותיו ההולכות וגוברות של מנועו תאב הטיפולים. רכב פרטי התקרב מאחוריו, עצר באחת, ומתא הנחה השתחל יהודי נחמד, איש מחשבים המתגורר בבית שאן, כך התברר לו בדקות הבאות, עת פתח עמו בשיחה.

הוא הביט ברכבו של איש המחשבים, והבחין כי גליונות וחבורות העוסקות בדף היומי מציצים מכל עבריה. ר' ניסים, כאיש דף יומי מובהק, מצא מיד שיחה משותפת עמו, ואת השיחה שניהל עמו באותן דקות, לא ישכח ר' ניסים לעולם.

יהודי זה, שלב חס שוכן בקרבו, התוודע להתרגשות ולתכונה שאפפו את ההכנות לאירועי סיום הש"ס בכל אתר ואתר.

שמע היהודי, התרגש, התפעם והחליט. **גם** אני יהודי! גם אני רוצה לגמור את הש"ס! **אומר** ועושה.

מספר ר' ניסים: "תוך כדי שיחתנו, הוא שלף נייר מקופל מכיסו האחורי, ופרש אותי מול עיני, קבלה על תשלום לתאריך י"ד אב תשע"ב. לתדהמתי התברר לי, כי הוא היה מודע להתחייבות שנטל על עצמו, ללמוד בקביעות בכל יום, וכדי לקבע את

דף מחא עד שיאכל כזית דגן

גר צדק שסיים ארוחה דשנה זמן קצר לפני גירותו, יברך ברכת המזון?
 מעשה בנוכרי שהחליט להתגייר. כעבור זמן רב, לאחר שהוא עבר את כל הנחוץ מבחינת ההלכה, התייצב הלה והתגייר כדת וכדין. דקה לאחר מכן התעוררה שאלה מעניינת מאד. התברר, כי גר הצדק הטרי אכל סעודה דשנה זמן קצר לפני שהתגייר. האם עליו לברך כעת ברכת המזון, או שמא מאחר שבשעה שאכל הוא לא היה יהודי כלל, הוא אינו צריך ואינו רשאי לברך ברכת המזון.

ברכת המזון על האכילה או על השביעה: שאלה זו מורכבת מהתחבטות בין שני צדדים, לגבי מהות החיוב בברכת המזון, כפי שמסביר ה"חזון איש" זצ"ל או"ח סי' כ"ח ס"ק ד'. אדם הסועד את לבו, אינו יכול לברך על כך לאחר שהמזון מתעכל במעיו (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' קפ"ד סעי' ה'), וכעבור זמן זה פגה אפשרות הברכה. הלאמאי? שתי תשובות בדבר. יתכן, כי לאחר מכן הברכה כבר אינה נסמכת אל פעולת האכילה שהתבצעה זמן רב כל כך לפני כן. יתכן גם, כי ברכת המזון אינה על פעולת האכילה, אלא על התוצאה, הלא היא שביעת המעיים, וממילא, כל עוד שהסועד שבע עליו לברך את בוראו שסיפק לו מזון ממנו הוא שבע בעת שהוא מברך.

נשוב לגר הצדק. אם ברכת המזון היא על פעולת האכילה, ודאי שאינו צריך לברך, שהרי אכל בטרם הפך ליהודי. ברם, אם הברכה היא על השביעה, אין כל סיבה לכך שיימנע מן הברכה, ומיד עם התגירו יקיים מצווה מן התורה, לברך ברכת המזון.

נער בר מצווה יברך פעמיים ברכת המזון על אותה ארוחה: שאלה זוהי קיימת לגבי נער בר מצווה. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, דן (בהגהות ל"שולחן ערוך" או"ח סי' קפ"ו), לגבי נער בר מצווה אשר סעד את לבו טרם שקעה שנתו השלש עשרה, ועם סיום סעודתו הוא בירך ברכת המזון כדבעי. זמן קצר אחר כך הוא כבר הפך ל"יבר מצווה", וקיבל עליו עול תורה ומצוות. האם עליו לברך שוב על סעודתו, או שמא די בברכת המזון שבירך בעודו קטן ופטור מן המצוות. ובכן, אם חיוב ברכת המזון נסוב על השביעה שבמעיו, עליו לשוב ולברך, שכן, מעיו שבעות, והוא לא בירך עליהן אלא ברכת המזון של קטן, מדרבנן, וכעת הוא חייב בברכת המזון מדאורייתא.

אונן שנותר שבע לאחר הקבורה: חתנו של הגרע"א זצ"ל, הגר"ש בירנבוים, בעל "מעשה חושב" על שער המלך, הוסיף והראה לחותנו, כי ה"חכמת אדם" מסתפק גם כן לגבי אונן, שהוא אדם שאחד משבעת קרוביו נפטר והוא פטור מכל המצוות עד קבורת הנפטר, שאכל בעודו אונן, ושביעתו נותרה בו לאחר שהסתלק ממנו דין אונן, שיש להסתפק, אם עליו לברך כעת.

ההבדל בין אונן לבין גר צדק ובר מצווה: חותנו, הגרע"א, השיב לו, כי קיים הבדל ברור בין המקרים, בין נער בר מצווה וגר צדק לבין אונן. אונן הוא אדם החייב במצוות, אלא

לעילוי נשמת

זיסל (סרין) רובנר ע"ה

מרת **חנה שנור** ע"ה

בת הרה"ח ר' משה ז"ל

נלב"ע ח' ניסן תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצחה ע"י בנה

הר"ר **דוד רובנר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

יצחק מן ז"ל

ב"ר משה רפאל ז"ל

נלב"ע י"א ניסן תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י מרת **גאולה מן** תחי' ומשפחתה שיחיו רמת גן

לעילוי נשמת

חנה שנור ע"ה

בת הר"ר חיים יעקב ז"ל

נלב"ע י"א ניסן תשכ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אבי שנור** הי"ו ומשפ' שיחיו - סביון

עצמו לעניין בהתחייבות שאין חזרה הימנה, הוא פנה לאלו שמוחות, והזמין סעודה מפוארת למאה איש, עבורו, עבור בני משפחתו ועבור חביריו, חתם חוזה ושלם מקדמה מכובדת!
נפרדתי ממנו בהתרגשות וברכתי: "שנזכה ונחיה ונראה!!!"
אמן!

'סיום הש"ס' במבט ילדי ישראל
כבוד מערכת מאורות הדף היומי.

באתי בזה בברכת תחזקנה ידיכם על עבודתכם המסורה...

בעז"ה התחלנו בלימוד הש"ס יחד עם רבבות עמך בית ישראל, ויהי"ר שנזכה לסיימו מתוך הרחבת הדעת ונחת דקדושה.

היום בבוקר אירעה עובדה מענינת שאני חושב לחובה להעלותה על הכתב ולשלחה לכם.

בעזרת השי"ת אני זוכה להגיד שיעור לפני קבוצת לומדים, מדי בוקר לפני תפלת שחרית.

זה זמן רב שאחד הלומדים נעדר מן השיעור, תוך התנצלות, כי נולד לו בן, ועליו לסייע בבית להלביש את הילדים, להאכילם ולשלחם לחדר וכדומה.

היום בבוקר, לפתע האבדך הגיע לשיעור, לאחר הפסקה ארוכה.

לאחר השיעור פנה אלי אותו יהודי: "מסתמא הנך מתפלל מדוע באתי היום לשיעור... הבה ואגיד לך".

וכך סיפר לי, דברים כהווייתם:

"...**אתמול** ב'גן הילדים' דיברו הילדים, בני גיל שלש, ביניהם, אודות מעמד 'סיום הש"ס' בארצות הברית, שהשתתפו בו רבבות אלפי ישראל. כל ילד ותגובתו.

סיום הש"ס מה הוא? שאל אחד הילדים. נענה חבירו ואמר, כל אב לומד דף בכל יום, עד שסיימו הש"ס, ועשו 'סיום'."

ממשך האבדך לספר, 'יבואי הביתה, סיפר הילד לזוגתי, כדרכם של ילדים, את אשר יקרה להם במשך היום ב'גן', ובתוך הדברים סיפר בהתפעלות את אשר נודע לו אודות 'סיום הש"ס', שכל אב לומד בכל יום, ואחר כך עושים סיום. וכאן הבן שואל, 'אמא, האם גם אבא שלי לומד בכל יום כמו כולם? ומתי הוא לומד...?'

אותו ערב אמרה לי זוגתי, 'אני חושבת שמהיום והלאה תחזור לשיעור... אני כבר אסתדר עם הילדים'."

עד כאן סיפור הדברים, ופירושים מיותרים...

כבוד ובהערכה ובברכת התורה
אהרן הכהן פעל

מג"ש בביהמ"ד קהלת תורת חיים דחסידי ויוזניץ בבארא פארק ברוקלין ניו יורק יצ"ו

צו המקום מהכיל את כל הסיפורים הנאים. השבוע נסיים במקרה מרגש של יהודי שאירע ליהודי שנפגש לראשונה בחייו עם דף גמרא.

בס"ד י"ז באדר ב', התשס"ה

את הסיפור כותב ידידינו הר"ר עמי אפלבוים הי"ו, מן המשתתפים הוותיקים בשיעורי הדף היומי בבית המדרש סוכטשוב בבני ברק, הנאמר על ידי ראש בית המדרש "מאורות הדף היומי", הרב הג"ר חיים דוד קובלסקי שליט"א.

ר' עמי אינו שוכח לציין, כי "הסיפור מובא לזיכוי הרבים, לעי"ר טוביה בן יצחק ז"ל. כה דבריו.

לכבוד...

ברצוני לספר לך על מעשה שקרה לי השבוע - הנוגע לשיעור הדף-היומי של הרב"ג ר' ח. ד. קובלסקי.

הסיפור התחיל כאשר הזמנתי לשיעור הדף-היומי את בן אחותה של אשתי, יצחק פלג שמו - מהנדס-מחשבים בנות השלושים המוקדמות לחייו, המתגורר ביישוב קהילתי בצפון הארץ.

יצחק, או איציק כפי שהוא מכונה בפי כל, התייתם מאביו בגיל רך, וכמעט שלא זכה להכירו, והשנה - בחודש אדר ב' - חל יום השנה השלושים לפטירתו של אביו המנוח. בליבו של איציק גמלה ההחלטה כי הפעם, ביום-השנה הזה, הוא יעלה לקברו, ויאמר "קדיש" לזכרו.

ברם, עד מהרה הסתבר כי בקרב המשתתפים הספורים בטקס לא ניתן יהיה למצוא מניין של גברים - וכאשר העליתי באזניו את ההצעה להשתתף בשיעור בדף-היומי לעילוי נשמת אביו, ולומר את ה"קדיש" במהלך התפילה שלאחרי - הוא נענה לכך ברצון.

חשוב לציין, כי אותו יום היה יום ראשון בשבוע, ט"ז באדר - אשר בו נלמד בכל תפוצות-

שמחמת חיובו לעסוק בקבורת הנפטר, שהיא מצווה, הוא פטור מכל המצוות המזדמנות לו בשעה שחלה עליו חובת ההתעסקות בקבורת הנפטר. מעתה, כלום יש להשוות בין גר הצדק ונער בר המצווה לבין האונן? גר הצדק ונער בר המצווה היו פטורים מן המצוות בשעת אכילתם, ולפיכך, חיוב זה אינו מתפתח מעצמו לאחר מכן, כאשר סיימו לאכול. ברם, האונן הרי חייב במצוות כל העת, אלא שקיומן נדחה מפני מצוות הקבורה, אולם, בו ברגע שמצוות הקבורה נשלמה והסתיימה, אין כל עילה לאי קיום המצוות המוטלות עליו (הגהות על ה"שולחן ערוך" שם).

הגרע"א זצ"ל, אינו מכריע את הספק, אם ברכת המזון היא על האכילה או על השביעה, אך ה"חזון איש" זצ"ל (שם) מצדד, כי ברכת המזון היא על האכילה ולא על השביעה. ממילא, גר הצדק לא יברך לאחר שהתגיר ונער בר המצווה לא ישוב ויברך עם קבלת עול תורה ומצוות. למעשה, הוא נשאר בצריך עיון.

דף מח/ב משה תיקן לישראל... סדר ברהמ"ז כך היא...

"צור משלו אכלנו" - מקורו, מנהגיו וכוונותיו

אחד הפיוטים הנפוצים בבתי ישראל הוא הפיוט "צור משלו אכלנו ברכו אמוני"... שנהגו לאומרו בשבת קודש בכל תפוצות ישראל, בארצות המזרח ובארצות המערב, באירופה ובארץ ישראל, ולזמרו במבחר מנגינות.

זמן חיבורו, כמו גם שם מחברו, אינו ידוע, אולם אין עוררין על כך כי אבותינו שוררו אותו כבר לפני שש מאות שנה, שכן, הוא מופיע בכתבי יד עתיקים מאותה תקופה. יש משערים שהוא חובר שנים הרבה לפני כן.

הבה נתבונן בתוכנו של הפיוט.

חמשת הבתים המרכיבים את השיר מוכיחים, כי הוא ערוך כנגד ברכת המזון.

הפזמון "צור משלו אכלנו ברכו אמוני" - כנגד הזימון של ברכת המזון.

הבית הראשון, "'הזן את עולמו... אכלנו את לחמו..." , מקביל לברכת "הזן את הכל".

הבית השני, "בשיר וקול תודה נברך לאלוקינו על ארץ חמדה טובה שהנחיל לאבותינו..." , בא כנגד הברכה השניה, "נודה לך ה' אלוקיני".

הבית השלישי, "רחם בחסדך על עמך צורנו... בן דוד עבדך יבא ויגאלנו", זהה בתוכנו לברכת "רחם נא" ולברכת בונה ירושלים."

הבית הרביעי והאחרון, "הרחמן הנקדש יתברך ויתעלה על כוס יין מלא", מתייחס לברכת היין על הכוס, שלאחר סיום ברכת המזון.

השערה - צור משלו חובר על ידי תנא: כל הברכות נזכרו בפיוט זה, לבד מן הברכה הרביעית, הלא היא ברכת "הטוב והמטיב" שלאחר ברכת 'בונה ירושלים'. עובדה זו הניעה את בעל "מטה יהודה" (דף יח) לשער, כי "גם אפשר שאחד מהתנאים הראשונים יסד הזמר הזה, אשר בימייהם עדיין לא נתקן ברכת הטוב והמטיב!"

'צור משלו' כברכת המזון מן התורה: נוכחנו לדעת, כי הפיוט הוא מעין 'חזרה' על ברכת המזון. מעניין לציין, כי רבי אשר משרשוב זצ"ל, תלמידו של רבינו הגאון רבי חיים מוואלאזין זצ"ל, חיבר ספר הנהגות בשם "כתר ראש", על הנהגות רבו הגר"ח ובו כתב (אות צ"ד), כי רבו נמנע מאמירת פיוט "צור משלו אכלנו", ויש שהטעימו זאת בכך שהוא חשש כי על ידי אמירתו הוא ייצא ידי חובת ברכת המזון מדאורייתא.

שכן, הוא כולל בתוכו את עיקר ברכת המזון מן התורה, והאומרו יוצא ידי חובת ברכת המזון מן התורה, והוא חפץ לקיים את מצוות ברכת המזון כפי מטבע הברכה שחכמים תקנו (ראה בסידור "אישי ישראל" עמ' 244).

הגר"א אוזבנד שליט"א, ראש ישיבת טלז, מרחיב בביאור הדברים.

מצוות צריכות כוונה לחומרא: נידון ידוע בתלמוד, אם מצוות צריכות כוונה, או אין צריכות כוונה. כלומר, המקיים מצווה בלא כוונה, היצא ידי חובת המצווה, או שעליו לכוון כי לשם מצווה הוא עושה, כדי שמעשהו יעלה לו למצווה. להלכה נפסק (ע"י

"שולחן ערוך" או"ח סי' ס' סעי' ד', וברעק"א שם בשם הפמ"ג), כי מצוות צריכות כוונה לחומרא, היינו: מי שקיים מצווה בלא כוונה, יקיימה שוב, אך בלא ברכה, שמא כבר עלתה לו המצווה.

אם אומנם מצוות צריכות כוונה, לא היתה כל מניעה מאמירת הפיוט "צור משלו", שכן, מאחר שהאומרו אינו מתכוון לצאת ידי חובת ברכת המזון על ידי אמירתו, הוא אכן אינו יוצא ידי חובה. אולם, מאחר שנוהגים כחומרות שתי השיטות, יש לחשוש שמא יצא ידי חובת ברכת המזון, ולפיכך, הגר"ח נמנע מאמירת פיוט זה (ע"י "קובץ בית

אהרן וישראל" מ"ר, וע"י גליון מ"ז עמוד קכ"ג וקל"א).

מאידך, בכל קהילות ישראל נהגו לאומרו, מאחר שלכל הדעות אין יוצאים באמירתו ידי חובת ברכת המזון מדרבנן, שכן, מפיוט זה נעדרים סממנים רבים של ברכת המזון, ראש וראשון להם היא 'ברכת' המזון, שאין בפיוט זה כל נוסח של ברכה. כמו כן, פיוט זה חסר את הזכרת הברית והזכרת התורה, מלכות בית דוד וארץ חמדה טובה ורחבה, דברים המעכבים באמירת ברכת המזון, כמבואר בסוגייתנו נו"ש ראשונים

שסוברים כי דברים אלו מחייבים מן התורה, לפיכך, האומרו הרי הוא כמי שמכוון במפורש שלא לצאת ידי חובת ברכת המזון באמירתו, משום שאין כל ספק שהוא מעוניין

הדף היומי

ישראל דף כ"ז במסכת ברכות - העוסק במועדיהן של תפילות השחר, המנחה והערבית. **אכן**, כמתוכנן, הצטרף אלי איציק לשיעור ולתפילה שבקבוצתה, ולאחר מכן נסעו לפקד את קברו של אביו. והנה, בתום האזכרה, לאחר שכבר התפזרו כל יתר הנוכחים, סימן לי לפתע איציק כי ברצונו לומר לי דבר מה, ואז הוא מנה אלי בקול נמוך וסיפר את מה שאירע לו בעת שהשתתף בשיעור הדף-היומי: **"דע לך"**, גילה לי, **"כי בשעור הדף-היומי שהשתתפתי בו הבוקר קרה לי משהוא מוזר ביותר, שאיני מסוגל להסבירו..."**.

בתחילה, עדין לא הבנתי את פשר ההתרגשות שאחזה בו - ורק משהמשך בסיפורו תפשתי את חשיבות העניין...

"אני סבור שלא אתה, ובודאי לא אף אדם אחר יכול היה להבחין בכך - אבל בדף-הגמרא שלמדנו הבוקר הופיעו במפורש שמי הפרטי ושם משפחתי...".

שנינו ניגשנו ביחד לרכב - שבו עדיין היתה מונחת הגמרא בה למדנו הבוקר - ופתחנו אותה בדף כ"ז, עמוד ב' - ובו מצאנו מיד, כתובות שחור על גבי לבן, את המילים הבאות:

"...מי סברת דהאי פלג מנחה...", ו-"אמר ליה רב חסדא לרב יצחק..."

עבור איציק, יצחק פלג, שאינו שומר-מצוות, היתה זו תגלית מרגשת - ואני בטוח שזו תשאר חרות בזכרוננו עוד למשך שנים רבות.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואז נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובות: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

ברכת התורה העורך

פנינים

הטוב והמטיב - על קיום האומה בגלות
באותו היום שבו הרוגי ביתר נקברו, תוקנה ברכת הטוב והמטיב, על שלא הסריחו. **מדוע** תקנו ברכה מיוחדת על נס פרטי? **הבאר** לדבר הוא, כותב הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל, כי ברכת המזון נתקנה על **בנין האומה**, ירושת הארץ, ירושלים ובית המקדש. ברכה רביעית נתקנה **על קיום העם**, ההולך בגולה אלפיים שנה, ובכל זאת הוא בהודו ותפארתו, וכל כלי יוצר עליו לא יוצלח. אחר החורבן חשוב שבאו כי אבד הכל על עם ישראל, כי קיומו בלתי אפשרי והם עתידים "לכלות ולנדוד כהצוענים בלא תפארת אדם", במיוחד כאשר ראו בביתר כי מרד בר כוכבא נכשל; אולם כאשר נוכחו לראות בעמוד מלך חסד המתייר, את הרוגי ביתר לקבורה (ע"י ירושלמי תענית), ראו באותו יום כי קיום ישראל מובטח על ידי מלכי חסד שונים, שליחי הבורא. עמדו אז ותקנו "הטוב והמטיב!"

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך יברך על הרעה **ברוך השם, יותר גרוע**
פעם, כשנשאל הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל לשלום, השיב:

ברוך השם, גרוע יותר...
וכי רק כשטוב 'ברוך השם'!... ("חיי המוסר").

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה

שיעור ברכת הרעה

"כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה". לדעת רבי אליהו מוילנא, פירוש של דבר, שאדם **שאיבד** סלע, יודה להקב"ה כאילו **מצא** סלע, ואדם שאיבד שניים, יברך את ה' בדיוק כפי שהיה מברך במצאו שניים! זו היא הכוונה לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה!... (דברי אליהו בשם בית אבות).

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה

לא אירע לו רע...

אחד מתלמידי המגיד ממזריטש זיע"א דרש מפיו, היאך ניתן להגיע לדרגה זו, לברך על הטובה והרעה בשווה. שלחו המגיד אל תלמידו רבי זושא מאניפולי, שיבאר לו זאת.

כשהגיע אל רבי זושא, שהיה איש עני וחולה ומדוכא בסיפורים, השתומם רבי זושא: תמה אני, מה ראה המגיד לשולחך אלי? מעולם לא אירע לי רע; מעולם...

לברך כדבעי (ראה קובץ בית אהרן וישראל מ"ט), והרי הכל מודים, כי אדם המברך ברכת המזון מתוך כוונה שלא לצאת ידי חובה, אכן אינו יוצא ידי חובה, גם הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה [מלבד זאת, ניתן לדון בעיקר הטעם שהובא, כי ראוי לקיים את מצוות ברכת המזון כמטבע שטבעו חכמים, שכן, אף אם יצא ידי חובה מן התורה, לאחר מכן יברך ברכת המזון מדרבנן].

ראוי לחתום את המאמר בתגלית חשובה ביותר, המובאת בספר המנהגים "יוסף אומץ" (סי' תר"ז ותת"י), כי פיוט זה נועד לאמירה לאחר ברכת המזון, כפי הרמז בפיוט עצמו "שבענו והותרנו כדבר ה'", וממילא, אמירתו אינה יוצרת כל שאלה הלכתית.

דף נד/א הרואה... אומר ברוך

ההבדל בין מלך לבין קבר

פרקנו כולל את כל ברכות הראיה הנאמרות על ברקים ותופעות טבע שונות, על אישים מיוחדים, על מקומות שנעשה בהם נס ועוד.

ב"שולחן ערוך" (סי' רכ"ד סעי' י"ג) נפסק, כי ברכות הראיה נאמרות אחת לשלושים יום, לא פחות: "כל ברכות הראייה, אם חזר וראה אותו דבר בתוך ל' יום, אינו חוזר ומברך".

דינים אלו מעוררים מספר שאלות מעשיות. מה בדבר אדם שחוזר ורואה בתוך שלושים יום, דבר הזהה לזה שבירך עליו, וכגון, אדם שראה מלך, בירך עליו בשם ובמלכות, "ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם", ובאותו יום הוא נתקל במלך נוסף, מלך אחר, האם עליו לברך פעם נוספת, או שמא מאחר שעדיין לא חלפו שלושים יום מברכתו הקודמת, יימנע מברכה.

מדוע אין מברכים פעמיים בשלושים יום: צדדי הספק הם, האם הכלל הקובע כי אין מברכים אותה הברכה בתוך שלושים יום נובע מכך שיש להקפיד שלא תאמר אותה ברכה פעמיים על אותו סוג שעליו נאמרה הברכה הקודמת, או שמא אין לברך פעמיים על ראיית אותו הדבר עצמו שגרם לברכה הראשונה. אם אין לברך פעמיים בחודש את אותה ברכה, במקרה דנן, אין לברך על ראיית המלך החדש, שהברכה אחת היא, אך אם סיבת כלל זה היא משום שאין מברכים פעמיים בחודש על ראייה זהה, הרי שני מלכים, שתי ראיות הן, לכל מלך מראה משלו, כבוד משלו ומלכות משלו.

להלכה נפסק (שו"ת רדב"ז ח"ב סי' ג, הובא ב"מגן אברהם" וב"משנה ברורה" שם, סי"ק י"ז), הרואה מלך אחר בתוך שלושים יום, יחזור ויברך, ואפילו ראה מאה מלכים ביום אחד, מברך על כל אחד מהם.

והנה, הרואה קבר ישראל, אומרת גמרתנו, מברך ברכת "ברוך אשר יצר אתכם בדין...". האם אדם שראה שני בתי קברות בתוך שלושים יום יברך על בית הקברות השני, כפי שהרואה שני מלכים בתוך שלושים יום מברך עליהם?

ההבדל בין מלך לבין קבר: ובכן, ה"משנה ברורה" (שם) כותב, כי יברך פעמיים, כפי שהרואה שני מלכים מברך. אך הוא מציין, כי יש המחלקים בין שני מלכים לשני קברים. ההסבר לכך הוא, כי כל הקברים זהים, מעפר באת ואל עפר תשוב. המלכים בחייהם, ססגוניים, כל אחד בדרכו הוא, ומפגינים את מלכותם באופנים שונים. הרואה שני מלכים, חווה שתי זוויות שונות של מלכות, וכל ראייה שכזו ראוייה לברכה. אך הרואה שני קברים, כלום אינו חווה את אותו העדר חיים (ועיי"ש בספר פסקי תשובות אות י"א).

הראב"ד - כל ברק וכל רעם הוא תופעה ייחודית: שאול נשאלתי, כותב הראב"ד (מג"ב בדפי הרי"ף), מדוע אדם שראה ברק או שמע רעם, מברך עליהם אף על פי שזמן מה לפני כן כבר בירך על שכמותם, זאת, בשונה מיתר ברכות הראיה הנאמרות אחת לשלושים יום בלבד. הראב"ד מסביר, כי כל ברק הוא תופעה בפני עצמה שיש לברך עליה, ואינו דומה הדבר, למי שרואה את אותו מלך פעמיים.

עם זאת, מאחר שברכת הראיה נאמרת בשעת התפעמות וחוויה מבריאיתו המופלאה של הקב"ה, כל עוד לא התפזרו העבים, אין לשוב ולברך על ראיית ברק או על שמיעת רעם ("שולחן ערוך" או"ח סי' רכ"ז סעי' ב', בשם הירושלמי). הבנת הדברים היא, כי כל עוד השמים מעוננים, האדם אינו מתפעל שוב מן הברקים ומן הרעמים לאחר שחוה אותם פעם אחת. אך כאשר השמים מתבהרים, השמש זורחת ולפתע שוב השמים קודרים, בורקים ורועמים, נפש האדם מתעוררת, ועליו לברך את מלכו של עולם, יוצר הכל.

דף נד/ב על לוט ועל אשתו מברכים שתיים

הברכה על תל המלח שבסדום

בגמרתנו מבואר, כי "על לוט ועל אשתו מברכים שתיים, על אשתו אומר ברוך דיין האמת, ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים". מלשון הגמרא משמע, שהרואה את קבר לוט מברך 'ברוך זוכר את הצדיקים', והרואה את נציב המלח שפעם היה אשת לוט, מברך 'ברוך דיין האמת'.

שתי ברכות על אשת לוט: ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' רי"ח סעי' ח') פוסק זאת בשינוי: "הרואה אשתו של לוט מברך שתיים, עליה אומר... דיין האמת, ועל לוט אומר:

...זוכר הצדיקים". מלשוננו משמע, כי די בראיית נציב המלח של אשת לוט, כדי לברך את שתי הברכות יחדיו. מדוע?

הט"ז (שם ס"ק ב') מסביר, כי הרואה את נציב המלח, נזכר בלוט בעלה. ברם, עדיין אין בכך כדי להבין, מדוע על ראיית קברו של לוט אין מברכים מאומה; כשם שבראיית נציב המלח מברכים גם את ברכת 'ברוך זוכר את הצדיקים' המתייחסת להצלת לוט, כך יש לברך ברכה זו בראיית קברו של לוט.

ה"משנה ברורה" (שם) מבאר, כי ה'צדיקים' שאליהם מתייחסת הברכה, הוא אברהם אבינו שבזכותו לוט ניצל מהפיכת סדום ועמורה, כפי שפירש רש"י בסוגייתנו. מעתה, הרואה את קברו של לוט, אינו נזכר בכך שהקב"ה זוכר את הצדיקים, אולם, הרואה את אשתו שנעשתה נציב מלח, עומד על כך שבאותה שעה ובאותו מקום הקב"ה דן את אשת לוט בתוקף, במידת הדין, ובכל זאת הוא הציל את לוט ומילטו למקום מבטחים. אזי, מברכים 'ברוך זוכר את הצדיקים'. בעולם הישיבות נפוץ חידוד יפה בשם רבי חיים בן הגרי"ז הלוי זצ"ל מבריסק בביאור מעשה הצלת לוט ועונשה של אשתו.

אשת לוט הפכה למלח כעונש או מחמת העדר זכויות: בתורה מבואר, כי אשת לוט הפכה לנציב מלח, לאחר שהביטה לאחור, לעבר סדום ועמורה, חרף אזהרת המלאך. הבה נחקורה, האם היא הפכה לנציב מלח כעונש, על שלא שעתה להוראות המלאך, או שמא, בו ברגע שהביטה לעבר סדום ועמורה, לא עמדו לה הזכויות להנצל מן ההפיכה, אך אין זה עונש על אי ציות למלאך.

יתכן מאד, הוא אומר, כי כאשר הסתובבה היא פשוט הצטרפה אל מהפיכת סדום ועמורה, שכן, עונשה של סדום היה "גפרית ומלח שריפה כל ארצה", ולפיכך, כאשר הסתובבה לאחור, הפכה גם היא למלח... [כך גם מובא בשם "ביאורי מהר"י" לבצל תרומת הדשן].

לאחר דברים אלו, ניתן להבין באופן נכון יותר את דברי ה"משנה ברורה" הנזכרים. ה"משנה ברורה" אומר, כי בעת שרואים את נציב המלח, מברכים על זכות הצדיקים שהצילה את לוט. אם אשת לוט הפכה לנציב מלח מפני שחטאה ועברה על דברי המלאך, מדוע הרואה אותה נזכר בזכות הצדיקים שהצילה את לוט? ברם, אם היא הפכה לנציב מלח מפני שהצטרפה אל מהפיכת סדום ועמורה, נזכרים בזכות של אברהם שהצילה את לוט ממהפיכת סדום ועמורה ("תורה אור" בראשית שם).

במה זכתה אשת לוט שמברכים עליה 'דין האמת'? השאלה שעליה לא עמדנו עדיין היא, מדוע מברכים 'ברוך דין האמת' על אשת לוט, אחר שברכה זו נתקנה על מיתת יהודים בלבד ('ישולחן ערוך' או"ח סי' רכ"ה סעי' ט', עיי' שער הציון סי' רי"ח ס"ק כ"ב). יש המיישבים את השאלה בשאלה נוספת: מעולם לא מצאנו כי מברכים ברוך דין האמת על מי שנפטר מן העולם לפני שנים רבות כל כך, וכי הנכנס למערת המכפלה מברך ברוך דין האמת? במה זכתה אשת לוט?

התשובה היא, כי עיקר הברכה היא על מעשה הנס, שאירע נס שאדם הפך למלח, אולם, מאחר שאין מברכים על הפורענות, ובמקרה זה הנס גרם להריגת אדם, אזי, מברכים על הנס את ברכת ברוך דין האמת ('פירות תאנה'. עיי"ש שהקשה, מדברי ה"ביאור הלכה" שאין לברך על נס, אלא אם באה הצלה בעקבותיו, ולפיכך, אין מברכים על נס מתן תורה וכדומה). נחתום את המאמר בתרגום הדברים למישור המעשי.

עד היום הזה, קיים באיזור סדום תל מלח המכונה "אשת לוט". בעל ה"פסקי תשובות" (סי' רי"ח הערה 31) מציין, כי מאחר שאין כל מקור מוסמך לכך שתל מלח זה אכן אשת לוט הוא, אין לברך מאומה על ראייתו, ואף לא ברכה נטולת שם ומלכות.

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע **"בקיצור" חלק ד'**

מהדורת **"מאורות הדף היומי"**

על מסכת ברכות - דפים נ"ד-ס"ד

סיכומי סוגיות ללימוד וחזרה

בצורה קלה ומהירה

ניתן להשיג במשרדינו טל: 03-6164725

כמו"כ ניתן להרשם כמנוי קבוע בטל' הנ"ל

יצא לאור

ספר **"מאורות הדף היומי"**

בשפה האנגלית

בו ימצא הלומד את העניינים

שהובאו והופיעו

בגיליון מאורות הדף היומי

על כל מסכת ברכות.

לפרטים והזמנות חייג:

03-6164725

חדש! חדש! חדש! חדש! חדש!

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק ישראל קנופף** ז"ל

בהר"ח יונה צבי הלוי ז"ל

נלב"ע י"א ניסן תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל

ב"ר אברהם הלוי ז"ל

נלב"ע י"ב ניסן

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה שטרנצל** ע"ה

ב"ר נחום זאב ז"ל

נלב"ע ו' ניסן תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ר"ג - מונטריאול - קנדה

לעילוי נשמת

הר"ר **אנגלו מרדכי** ז"ל

ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחתו ירושלים - רומא

מסכת שבת

דפוס וילנא בסדר חדש

הוצאה מפוארת - בכתב בהיר ברור

כולל "מאורות ההלכה" - פסקי הלכה על סדר הדף
על פי ספר משנה ברורה

עוד

18

ימים

לתחילת

לימוד

מסכת

שבת

לפרטים

והזמנות:

03-6164725